

УДК663.17

Т.В. Чорний¹, О.І. Попович¹, О.А. Литвин²

¹Тернопільський НДЕКЦ МВС

²Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПІДВИЩЕННЯ ПАЛИВНОЇ ЕКОНОМІЧНОСТІ ДВЗ ЗА РАХУНОК ОПТИМІЗАЦІЇ РЕЖИМІВ РОБОТИ

T.V. Chornyi, O.I. Popovych, O.A. Lytvyn

INCREASE OF FUEL ECONOMY OF DVZ DUE TO OPTIMIZATION OF WORK MODES

Поняття енергоефективності та ходового споживання являється основою автомобільної галузі. Під енергоефективністю розуміється здатність транспорту виконувати транспортні роботи в умовах регламенту з мінімально можливими витратами палива. Він регламентується та визначається відповідно до стандартів, відповідно до яких застосовуються такі показники: паливні характеристики автомобіля з постійним та змінним рухом, контроль витрати палива автомобіля.

Паливною характеристикою в безперервному русі, яку часто називають характеристиками дорожньої економічності, є залежність витрати палива від звичайної швидкості руху. Він визначається, коли автомобіль їде з прямою швидкістю в діапазоні від стабільної мінімальної швидкості до максимальної.

Істотний вплив надають такі чинники: ефективність двигуна; вага транспортного засобу; енерговитрати; сила опору коченню; інерційний опір; умови дорожнього руху; стиль водіння; технічний стан.

Для підвищення економічності все більшого поширення набуває застосування системи наддуву та при подаванні повітря, його охолодження, при нагнітанні в дизельних в бензинових двигунах. Під час наддуву при постійній потужності двигуна вдається знизити питомі витрати при часткових навантаженнях, що дозволяє економити до 70% пального. Крім того, це збільшує запас крутного моменту, що також сприятливо позначається на паливній економічності.

Зменшення маси автомобіля дає значну економію палива, так як маса впливає і на силу опору коченню коліс, і на інерційні сили, і на сили, які виникають при подоланні підйомів.

Для порівняння: при зниженні ваги вантажного автомобіля на 10% економія палива може досягати 5,6% (для дизелів) і 6% 8% (для бензинових двигунів), а при русі по гірських дорогах економія палива може досягати 70%.

Позитивний ефект на паливну економічність можна отримати при використанні автопоїздів замість одиночних вантажних автомобілів. Маса причепа значно менше маси тракторного вагона, а вантажопідйомність у них приблизно однакова. В результаті загальна маса автопоїзда від тягача з причепом буде менше маси двох вантажівок з однаковою продуктивністю.

Оптимізація параметрів трансмісії приводить економію пального до 70...75% без втрати працездатності автомобіля. Втрати енергії тертя в вузлах передачі знижуються за рахунок поліпшення якості обробки тврься поверхонь і поліпшення умов змащення, коли в'язкість мастила збільшується, знижуючи ефективність передачі.

В якості критерію задачі оптимізації для АТС обирається величина паливних мас, споживаних за цикл руху, що дає можливість комплексно враховувати як паливно-економічні властивості, так і ті, які необхідні для можливості пересування в умовах прийнятого циклу згідно формули:

$$m_{al} = \int_0^t G dt, \quad (1)$$

де G – масова витрата палива, г/с;
 t – час руху, с.

Параметрами процесу оптимізації будуть передавальні числа вищих передач. Відповідно, цільова функція оптимізації відображена системою з рівнянь:

$$m_{al(m)} = f(U_{(m)}) = \sum_1^{n_u} \int_{t_n}^{t_{n+1}} G(t, U_{(m)}) dt + \sum_1^{S_u} \int_{t_s}^{t_{s+1}} G_{PXX}(t, U_{(m)}) dt \quad (2)$$

де $G(t, U_{(m)})$, $G_{PXX}(t, U_{(m)})$ – функції масової витрати палива при русі автомобіля в тяговому режимі та примусового холостого ходу (прискорення і постійна швидкість);

t_n – час початку ділянок циклу, на яких здійснюється рух в тяговому режимі;

t_s – час пуску секцій циклу, на якому здійснюється рух при роботі двигуна в режимі,

Цей вираз визначає масу палива, споживаного на таких ділянках ходового циклу, рух якого супроводжувалося включеною передачею m в коробці передач з її поточним передавальним числом, рівним $U_{(m)}$.

Функція $G(t, U_{(m)})$ в процесі процедури математичного моделювання процесу руху повинна визначатися математичними моделями швидкісних характеристик; втрати в коробці передач; характеристиками силового опору руху, а також функціями режимів руху в обраному циклі руху:

$$N_e = f(n, \lambda, \varepsilon, \delta); g_e = f(n, \lambda, \varepsilon, \delta) \quad (3)$$

де λ – коефіцієнт навантаження;

ε – кутове прискорення колінчастого вала;

δ – швидкість зміни навантаження, $\delta = d\lambda / dt$.

Питання впливу нерегульованих режимів на паливну економічність вимагають особливого, переважно експериментального, розгляду. Це вимагає розробки спеціальних методів, пристроїв і обладнання, призначених для вивчення нерегульованих режимів в агрегатах силової установки, а також в вузлах, що складають основу математичного моделювання процесу руху автомобіля для побудови цільової функції оптимізації.

Література

1. Технічна експлуатація автомобілів: Підручник для ВНЗ / За редакцією Г.В. Крамаренка. – 2-е вид., перераб і доп. – М.: Транспорт, 1983. – 488 с.

2. Єрмолов І.Н., Альошин Н.П., Потапов А.І. Неруйнівний контроль. В 5 кн. Кн. 2. Акустичні методи контролю: Практ. Посібник. – М.: Вищ. Шк., 1991 – 283 с.

3. Павленко В.А. Підвищення паливної економічності автомобіля оптимізація параметрів системи "двигун-трансмсія": дис. Кандидат. наук: 22.05.20 / Павленко Віктор Алексеевич. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. - Х., 2004. - 178 с.

4. Адясов А.Ю. Розробка методики вибору передавальних чисел трансмісії автомобіля на основі раціонального поєднання швидкісних властивостей, паливної економічності і токсичності вихлопних газів: дис. Кандидат. техн. Наук: 05.05.03 / Адясов Олександр Юрійович. Нижегородський державний технічний університет. - Нижній Новгород, 2002. - 200 с.